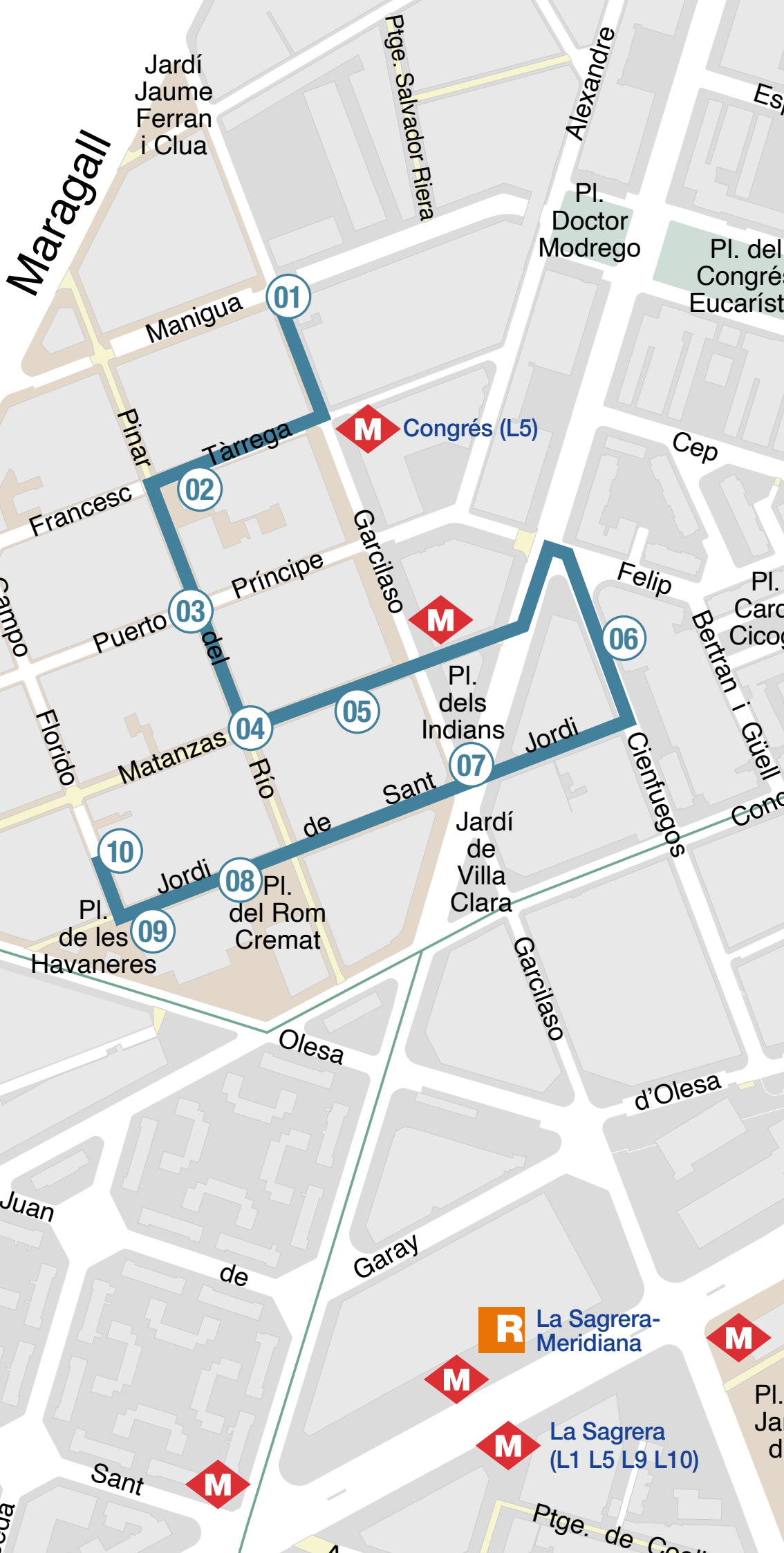

ITINERARI **INDIA**

Jardí
Jaume
Ferran
i Clua

Ptge. Salvador Riera

Alexandre

Pl.
Doctor
Modrego

Pl. del
Congrés
Eucarístic

Manigua

01

M Congrés (L5)

Tàrraga

02

Francesc

Pinar

Puerto
del

03

Príncepe

Garcilaso

M

Pl.
dels
Indians

05

Matanzas

04

Florido

10

Jordi

08

Pl.
del Rom
Cremat

Pl.
de les
Havaneres

09

Sant

07

Jardí
de
Villa
Clara

Felip

06

Cienfuegos

Concepció

Olesa

d'Olesa

Garay

R La Sagrera-
Meridiana

M

M La Sagrera
(L1 L5 L9 L10)

Sant

M

Ptge. de Costa

ITINERARI INDIÀ

Al llarg dels segles XVIII i XIX, molts catalans van emigrar a Amèrica amb l'esperança de fer-hi fortuna. Alguns s'hi van quedar, d'altres van tornar amb un petit capital, i uns quants es van fer rics: són els indians, alguns dels quals, al seu retorn a la pàtria, van finançar la industrialització catalana. Va ser el cas de La Maquinista Terrestre i Marítima, empresa fundada a Barcelona el 1855, que va establir-se a Sant Andreu a partir del 1917.

La tradició oral refereix l'origen del barri dels Indians al retorn d'emigrants catalans a Barcelona, després de la independència de les colònies espanyoles caribenyes (1898). Tot i que no existeix cap evidència documental que permeti corroborar-ho, Huertas Clavería, en el llibre Tots els barris de Barcelona, explica que, després de la pèrdua de Cuba, alguns indians van instal·lar-se al barri, on van construir les seves cases d'estil colonial, com la Villa Jazmines (1920), avui dia única torre supervivent al barri. Segons la tradició popular, foren els indians els que van batejar els carrers on van construir les seves cases amb topònims cubans. L'any 1931 l'Ajuntament Republicà va urbanitzar la zona, creant noves vies, però va respectar els noms dels carrers. Anys més tard, van afegir-se al nomenclàtor del barri un grapat de noms evocadors del món caribeny, que han batejat nous espais urbans: la plaça dels Indians, la plaça del Rom Cremat i la plaça de les Havaneres. El districte de Sant Andreu forma part de la Xarxa de Municipis Indians de Catalunya, formada per municipis que comparteixen un passat comú de relacions històriques amb el continent americà i un notable patrimoni cultural, material i immaterial, que n'és testimoni.

01 CARRER MANIGUA

El carrer Manigua pren el seu nom del tipus de vegetació tropical i pantanosa característica dels boscos de Cuba. Al voltant del carrer Garcilaso, que creua amb Manigua, van alçar-se els primers edificis del barri, residències d'estiueig la majoria. Aquest carrer també comparteix protagonisme amb els carrers Garcilaso i Acàcies pel fet d'haver acollit els murs de l'Institut del doctor Jaume Ferran i Clua (1851-1929), una de les personalitats científiques catalanes més importants del segle XX. Aquest laboratori d'investigació bacteriològica, on van desenvolupar-se vacunes contra el còlera, la tuberculosi, el tifus i la ràbia, va seguir en funcionament fins als anys 70. Actualment, als terrenys on hi havia el laboratori, trobem dos centres educatius i altres equipaments, però encara es conserven el mur i l'entrada original del carrer Garcilaso i un dels edificis de l'antic laboratori, a la cantonada dels carrers Garcilaso i Acàcies. Molt a prop d'aquí, als jardins de Jaume Ferran i Clua, s'aixeca el monument al doctor Ferran, obra de l'escultor Josep Cañas i Cañas.

02 VILLA JAZMINES

Francesc Tàrraga, 22

A l'encreuament dels carrers Pinar del Río i Francesc Tàrraga, abans carrer de Cuba, trobem aquesta torre d'aire colonial, tot un símbol del barri dels Indians. L'arquitecte Ferran Tarragó va projectar-la l'any 1920 per encàrrec de José Racionero Torres. A partir dels anys 50 va acollir l'escola Fertón, fins que el 1987 va instal·lar-s'hi un bar musical i va passar a anomenar-se Torre Rosa. La casa conserva la torre central, antic mirador, i les palmeres del jardí. Antigament altres torres senyoriales van poblar els carrers del barri. És el cas de Can Biosca, de Domènec Biosca i Galcerán, la Torre de l'Italià, de Reinaldo Balanzasca, al carrer Jordi de Sant Jordi, i la Gallinaire, al carrer Francesc Tàrraga, propietat de Carmen Palomé, empresària d'aviram.

03 CARRER PUERTO PRÍNCIPE

Antic nom de l'actual ciutat de Camagüey, centre neuràlgic del transport ferroviari de l'illa antillana. A la cantonada dels actuals carrers de Puerto Príncipe i Campo Florido, va trobar-s'hi durant segles la casa pairal de Can Berdura, enderrocada l'any 1954. A les seves terres de cultiu, va néixer el barri dels Indians, en ser urbanitzades. La urbanització de la barriada de Can Berdura no va concloure fins als anys 60, amb l'ocupació de molts solars per part de petites empreses i tallers. Avui dia, el passatge de Can Berdura recorda les terres sobre les quals va edificar-se el barri dels Indians.

04 CARRER PINAR DEL RÍO

Pinar del Río és la província més occidental de l'illa de Cuba, que es caracteritza per la bellesa natural del seu paisatge i per ser el centre de la zona tabaquera. Aquest carrer va acollir un refugi antiaeri de la Guerra Civil, que encara es conserva. A l'encreuament dels carrers Pinar del Río i Matanzas, podem veure una placa que recorda els veïns i les veïnes del barri que van utilitzar el refugi per protegir-se dels bombardejos. La construcció del refugi antiaeri 977 va començar la tardor del 1936, arran de l'esclat de la Guerra Civil. Va ser un dels 30 primers refugis construïts per iniciativa de l'Ajuntament, a través del Servei de Defensa Passiva Antiaèria. L'estructura del refugi buscava complir una funció defensiva a curt termini, amb la previsió d'incloure les instal·lacions en la futura xarxa del clavegueram barceloní. Actualment no és obert al públic.

05 CARRER MATANZAS

Ciutat al nord de l'Havana, coneguda per la seva gran activitat cultural i per ser destí de molts emigrants catalans, especialment de Vilanova i la Geltrú, amb la qual està agermanada. El primer intent d'urbanització del barri dels Indians va tenir lloc l'any 1895, quan uns propietaris de la zona, Manuel i Pedro Romani, i Andreu Lluís i Pere Oliva, van sol·licitar l'obertura dels actuals carrers de Matanzas, Jordi de Sant Jordi i Pinar del Río. El permís d'urbanització va ser denegat, ja que no s'adequava al pla Cerdà. Aquests tres carrers van obrir-se, finalment, a principis del segle XX, quan una colla d'industrials i financers s'instal·laren a la zona, en cases d'estiueig que més endavant esdevindrien residències. El barri va començar a créixer a partir d'aquell moment amb l'arribada de comerciants, professionals liberals i, sobretot, obrers, vinguts per a treballar a les fàbriques i tallers de la zona. Aquests nous veïns van concentrar-se al carrer Garcilaso, entre els carrers de Matanzas, Puerto Príncipe i Francesc Tàrraga. En aquest nucli originari del barri encara es conserven cases de principis de segle, moltes d'elles d'una sola planta.

06 CARRER CIENFUEGOS

La ciutat cubana de Cienfuegos, també coneguda com la Perla del Sud, fou fundada per les autoritats colonials espanyoles, a principis del segle XIX, a la costa meridional de l'illa. Els seus primers habitants foren colons francesos. Declarada Patrimoni de la Humanitat, exhibeix un bon nombre d'edificis d'estil renaixentista, neoclàssic i modernista. Al carrer Cienfuegos va situar-s'hi la bòbila de la família Grau. Les bòbiles, on es coïen rajoles, teules i maons, van proliferar entorn de camins i carreteres, com és el cas d'aquesta bòbila, situada a tocar de la carretera de Dalt, actualment carrer de Concepción Arenal.

07 PLAÇA DELS INDIANS

Aquesta petita plaça triangular recorda aquells homes que van emigrar a Amèrica, al llarg dels segles XVIII i XIX, per tal de fer fortuna. Els comerciants enriquits que van retornar a la seva pàtria van exercir una influència enorme en la societat del seu temps. Tota la ciutat de Barcelona va quedar marcada pel seu pas. A les mansions, fàbriques, panteons i, en general, a tota l'arquitectura patrocinada pels indians, van impulsar la presència de l'estil historicista i eclèctic que va exercir certa influència en el modernisme català. Aquest estil típicament indià va deixar diverses empremtes al barri dels Indians. És el cas de tres antigues torres, avui desaparegudes, totes tres relacionades amb l'indià reusenc Francesc Panxo Subirats: Can Frau, Can Trius i "Villa Carmen", aixecades per socis de Subirats i familiars d'aquells.

08 PLAÇA DEL ROM CREMAT

Podem accedir a la plaça del Rom Cremat des d'una de les vies més emblemàtiques del barri, el carrer Jordi de Sant Jordi, antigament carrer de l'Havana, capital de l'illa de Cuba. La plaça del Rom Cremat agafa el seu nom de l'antiga tradició marinera de flamejar el rom barrejat amb cafè, canyella, sucre i pell de llimona, mentre es canten havaneres. La tradició va néixer a la Costa Brava i, tot i ser una beguda de fortes arrels catalanes, els seus ingredients evocuen un llegendari món tropical. Durant la Festa Major del barri, en aquesta plaça, es prepara una cremada de rom popular mentre sonen les havaneres al carrer Jordi de Sant Jordi.

09 PLAÇA DE LES HAVANERES

Aquesta plaça ret homenatge a aquelles cançons arribades de l'antiga colònia de Cuba, a mitjans del segle XIX. Els primers en cantar-les van ser els viatjants, comerciants i mariners, que van solcar les aigües de l'Atlàntic per fer fortuna a ultramar. Les lletres de les primeres havaneres evocuen l'exotisme del paisatge caribeny i ens parlen d'històries relacionades amb el món mariner. No és estrany, doncs, que les havaneres arrelessin profundament a les viles marineres de la costa catalana, on solien cantar-se a les tavernes, acompanyades de rom cremat. El barri també compta amb una sardana pròpia, titulada Els indians, escrita per Joan Guirao i musicada per Tomàs Gil, l'any 1987. La sardana es tanca amb un tribut a aquells que, segons la tradició popular, fundaren el barri: "Heus ací el nostre homenatge / als qui van saber tornar / i fundar, amb seny i joia / L'antic barri dels Indians."

10 CARRER CAMPO FLORIDO

Ciutat cubana, a la província de l'Havana, que va protagonitzar diversos episodis de la Guerra de Cuba. A la cantonada amb el carrer Jordi de Sant Jordi, va construir-s'hi la Torre de l'Italià, casa d'estil colonial, avui desapareguda. Al número 54 del carrer Campo Florido, trobem l'edifici de la marca catalana Roselson que, als anys 60 i 70, va dedicar-se a la producció de tocadiscs, altaveus i ràdios en aquesta fàbrica del barri dels Indians. El seu producte més cèlebre va ser el model Stereoletta, que unia tocadiscs, ràdio i espai d'emmagatzematge en un sol moble. La fàbrica va tancar als anys 70, però avui en dia l'edifici segueix dempeus.